

УДК 351

**Розвиток наукової спеціальності «Державна служба» у Дніпропетровську**

Н.А. ЛИПОВСЬКА

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління  
Національної академії державного управління при Президентові України,  
м. Дніпропетровськ, Україна  
E-mail: lna-67@yandex.ru

**Авторське резюме**

У статті розкрито тенденції розвитку наукової спеціальності «Державна служба» в Україні протягом 1997 – 2012 рр., проаналізовано існуючі наукові школи, висвітлено тематику дисертаційних робіт за спеціальністю 25.00.03 – державна служба, показано роль видатних науковців у формуванні і локалізації наукових шкіл, зокрема першого доктора наук за спеціальністю «Державна служба», професора, Заслуженого діяча науки і техніки України Сергія Михайловича Серьогіна та обґрунтовано провідну роль Дніпропетровської наукової школи у розвитку наукової спеціальності «Державна служба».

**Ключові слова:** державна служба, наукова спеціальність, дисертаційні дослідження.

**The development of scientific speciality «Government service» in Dnepropetrovsk**

N.A. LYPOVSKA

Dnepropetrovsk regional institute of public administration, the National academy of public  
administration, office of the President of Ukraine, Dnepropetrovsk, Ukraine  
E-mail: lna-67@yandex.ru

**Abstract**

In the article progress of scientific speciality trends are exposed «Government service» in Ukraine during 1997 - 2012, existent scientific schools are analysed, the subjects of dissertation works are reflected after speciality 25.00.03 is government service, the role of prominent scientists is shown in forming and localization of scientific schools, in particular the first doctor of sciences after speciality «Government service», professor, Honoured worker of science Ukraine Serhiy Mykhailovych Seryogin and the leading role of Dnepropetrovsk scientific school is reasonable in development of scientific speciality «Government service».

**Keywords:** government service, scientific speciality, dissertation researches.

**Постановка проблеми.** Вже 10 років у галузі знань «Державне управління» в Україні існує наукова спеціальність 25.00.03 «Державна служба». Захищено 14 докторських та близько 60 кандидатських дисертацій, розроблено понад 10 науково-дослідних тем, проведено 5 науково-практичних конференцій. Незважаючи на це, час від часу лунають думки, що такої науки немає, що ці дослідження – лише напрям адміністративного права. Важко погодитись із цими твердженнями, тому що значна кількість наукових розробок успішно використовується у практиці державного управління. В умовах реалізації завершального етапу адміністративної реформи відбувається певне «перезавантаження системи», тому здається важливим підбиття певних підсумків попереднього етапу розвитку наукової галузі «Державна служба» та визначення її потенціалу і можливих подальших векторів її розвитку.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Висвітлення спектра наукових пошуків науки «Державне управління» здійснювалось такими дослідниками, як В. Бакуменко, С. Серьогін, В. Чмига та ін. При цьому територіальна локалізація наукових шкіл певним чином залишилась поза межами досліджень.

**Метою дослідження** є аналіз розвитку наукової спеціальності «Державна служба» у місті Дніпропетровськ.

**Виклад основного матеріалу.** Спеціальність «державна служба», за якою проводяться захисти докторських і кандидатських дисертацій у галузі науки «Державне управління», як відомо, була введена наказом ВАК України від 9 вересня 2002 року № 368. Перші захисти дисертацій за цією спеціальністю відбулися у спеціалізованій вченій раді Д 26.810.01 у Національній академії державного управління при Президентові України у 2003 році. Раніше (а саме з 1997 року) проблематика, що стосується формування, діяльності та розвитку державної служби досліджувалася здебільшого в межах спеціальності «Організація і управління в державних установах», а також інших споріднених спеціальностей [1].

Спеціальність «Державна служба» охоплює дослідження державної служби як інституту державного управління, покликаного забезпечити реалізацію положень Конституції, законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо впровадження цілей, завдань і функцій держави.

Серед тих, хто першим привернув увагу до

© Н.А. Липовська, 2013

цих проблем були Володимир Яцуба, Петро Цегольник, Анатолій Рачинський, Петро Павленчик, Володимир Яцюк та інші автори.

Фактично до 2003 р. відбувся процес нуклеації в межах наукової спеціальності «Державна служба» і почали формуватися два потужні наукові центри – у Києві і Дніпропетровську.

Першим доктором наук за спеціальністю «Державна служба» в 2004 р. став Сергій Михайлович Серьогін. Його монографія «Державний службовець у відносинах між владою і суспільством» і навчальний посібник «Влада і державна служба: Історичний аспект» до цього часу мають один з найвищих індексів цитування.

Результати дослідження були використані у розробці теоретичних та методологічних засад і здійсненні практичних заходів з формування позитивного іміджу влади в Україні, створення концептуальних основ реформування державної служби в напрямі її гуманізації.

В межах цього напрямку під керівництвом доктора наук з державного управління, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Сергія Михайловича Серьогіна виконано і успішно захищено чимало дисертаційних досліджень за спеціальністю 25.00.03 – державна служба: «Формування й реалізація державної кадрової політики в установах, організаціях і на підприємствах аграрного сектора економіки України» (Н.Т.Гончарук, 2003), «Професійний розвиток державних службовців на засадах самотренінгу» (Т.В.Кошова, 2005); «Організаційно-правові засади реформування державної служби в Україні» (В.Ю.Захарченко, 2007); «Управління кадровими ресурсами в умовах модернізації Державної митної служби України» (С.П.Петрусь, 2007); «Адаптація до професійної діяльності на державній службі: соціально-психологічний аспект» (Н.К.Рашитова, 2007); «Формування інтегрованого інституту публічної служби в Україні» (О.С.Петренко, 2008); «Використання конструктивного ресурсу конфлікту в системі державної служби України» (О.А.Тертишна, 2010). Крім цього, підготовлені С.М. Серьогіним доктори наук з державного управління (В.В.Баштанник, В.М.Дрешпак, Н.А.Липовська, І.В.Письменний, І.І.Хожило) значну частину своїх наукових пошуків зосереджують у просторі державної служби, їхні учні також здійснюють і успішно захищають дисертації за спеціальністю «Державна служба». Науковці, які представляють спеціальність 25.00.03 – державна служба, міцно консолідовані у професійну спільноту, поєднані не тільки творчими, але й міжособистісними відносинами, повагою один до одного. Але з фізики відомо: якщо є тяжіння – має бути центр,

точка відліку. З впевненістю можемо зазначити, що для більшості з нас таким центром тяжіння, Лідером, Вчителем є Сергій Михайлович Серьогін. Комусь він підказав напрям наукового руху, подарував ідею, у когось виступив опонентом на захисті, в багатьох був рецензентом чи експертом, для когось став дороговказом на все життя. Ці відчуття – вдячності, поваги, захоплення – викликали потребу систематизувати наш шлях, визначити етапи розвитку і перспективи на майбутнє.

Із 2003 р. в межах Дніпропетровської наукової школи виокремлюється потужний напрям наукової рефлексії – професіоналізація державних службовців (дисертаційні дослідження Т.В.Кошової, Н.Ф.Артеменко, Ю.В.Яшиної, наукові праці С.М.Серьогіна, Н.А.Липовської, Н.Т.Гончарук, І.В.Шпекторенка).

Під впливом наукових ідей С.М.Серьогіна став розвиватися інституційний підхід у дослідженні державної служби (В.Ю.Захарченко, Н.А.Липовська, В.В.Баштанник, О.С.Петренко, І.В.Письменний).

Творчі пошуки керівника наукової школи щодо типових рис особистості державного службовця обумовили формування окремого напрямку досліджень, присвяченого соціально-психологічним аспектам їх професійної діяльності (Н.К.Рашитова, Н.А.Липовська, Є.Є.Курасова, Н.Ф.Артеменко, Т.Ю.Витко, О.О.Марценюк, Ю.В.Яшина).

Актуальність і наукова значущість дисертаційного дослідження О.С. Петренка «Формування інтегрованого інституту публічної служби в Україні» була особливо підкреслена на засіданні експертної ради ВАК МОН України. Дисертація присвячена дослідженню засад формування інтегрованого інституту публічної служби в Україні в умовах трансформації державного управління.

Привертає увагу і та обставина, що саме в межах наукової школи С.М.Серьогіна сформувалась практика вивчення особливостей розвитку спеціалізованих видів державної служби – митної (І.В.Письменний, Н.А.Липовська, С.П.Петрусь, Є.Є.Курасова, І.М.Квеляшвілі, О.О. Марценюк, В.В. Ченцов), податкової (О.А. Чикаренко, науковий керівник Ю.П. Шаров), виконавчої (С.М.Саване, науковий керівник В.В.Баштанник).

У Дніпропетровській науковій школі підготовлено ще кілька кандидатів наук за спеціальністю «Державна служба»: «Реформування кадрових служб органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні» (Ю.Лесніков Б.П., 2005); «Механізм формування кадрового потенціалу державної служби в Україні» (Пархоменко-Куцевіл О.І., 2005);

«Формування престижу державної служби (на прикладі митної служби України)» (Курасова Є.Є., 2007); «Реформування системи професійного навчання державних службовців в Україні в контексті досвіду країн Східної Європи та пострадянського простору» (Харченко О.А., 2009); «Розвиток Державної митної служби як суб'єкта національної безпеки України» (Квеляшвілі І.М., 2010); «Формування змісту вищої освіти за спеціальністю «Державне управління» (Терентьев М.В., 2010), «Управління професіоналізацією кадрів державної служби України» (Артеменко Н.Ф., 2011); «Удосконалення добору кадрів на державну службу в Україні» (Витко Т.Ю., 2011); «Управління розвитком Державної податкової служби України: програмно-цільовий підхід» (О.О. Чикаренко, 2011), «Розвиток соціально-психологічної компетентності працівників Державної митної служби України» (Марценюк О.О., 2011), «Формування професійної культури державних службовців» (Сидоренко Н.С., 2011); «Аудит персоналу в органах місцевого самоврядування України» (Савченко-Сватко О.М., 2011); «Соціальні фактори професійного розвитку державних службовців України» (Яшина О.В., 2012); «Забезпечення професійної діяльності в системі державної виконавчої служби: організаційно-правові засади» (Саване С.М., 2012); «Особливості діяльності керівника органу державного управління охороною здоров'я в умовах реформування галузі» (Акуленко О.В., 2013).

Ще один доктор наук з державного управління за спеціальністю «Державна служба», наукова кар'єра якого почалась під керівництвом С.М.Серьогіна, це – Н.Т. Гончарук, яка в 2008 р. захистила докторську дисертацію «Управління керівним персоналом у сфері державної служби України» під керівництвом Н.Р.Нижник. Н.Т. Гончарук також підготувала учнів за спеціальністю «Державна служба» (О.А.Харченко, Н.Ф.Артеменко, О.М.Савченко-Сватко).

У 2012 р. Дніпропетровський регіональний інститут НАДУ при Президентіві України поповнився ще одним доктором наук за спеціальністю 25.00.03 – державна служба. І.В.Шпекторенко захистив дисертацію за темою «Управління професійною мобільністю державних службовців» та підготував 2 кандидатів наук за спеціальністю 25.00.03 – державна служба : М.В. Терентьева і Н.С.Сидоренко.

Протягом цих років у Дніпропетровському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України підготовлено ще низку робіт за спеціальністю «Державна служба».

Одним з перших у новоствореній Спеціалі-

зованій вченій раді інституту захистив дисертацію Б.П. Колесніков «Реформування кадрових служб органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні».

Як уже зазначалося, тривав пошук оптимальних шляхів удосконалення системи професійного навчання державних службовців. Першим на цьому шляху у Дніпропетровську стало дослідження М.П.Міненка «Науково-теоретичні основи діяльності центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій в Україні».

Дослідженню кадрових процесів присвятила свою роботу «Механізм формування кадрового потенціалу державної служби в Україні» і випускниця магістратури Дніпропетровського регіонального інституту державного управління національної академії державного управління при Президентіві України О.І. Пархоменко-Кучевіч.

Результатом наукової співпраці з Івано-Франківським університетом нафти і газу стало виконання в нашому інституті дисертаційного дослідження Т.Ю.Витко «Удосконалення добору кадрів на державну службу в Україні», а згодом, вже у 2012 р. – підготовка фундаментального навчального посібника «Державна служба».

Індикатором зміни теоретико-методологічних підходів у дослідженні державної служби стала дисертація Чикаренка О. О. «Управління розвитком Державної податкової служби України: програмно-цільовий підхід» (науковий керівник – д.держ.упр., проф.Ю.П.Шаров).

Продовженням ідеології розробки проблематики спеціалізованої державної служби стало дисертаційне дослідження Саване С.М. «Забезпечення професійної діяльності в системі державної виконавчої служби: організаційно-правові засади» (науковий керівник – д.держ.упр., доц.В.В.Баштанник).

Ще одна робота з проблематики професійного розвитку державних службовців – дисертація Яшиної Ю. В. «Соціальні фактори професійного розвитку державних службовців України» (науковий керівник – д.держ.упр., доц. І.І.Хожило).

Таким чином, ми спостерігаємо інституціоналізацію наукової школи, адже відбувається, за словами М.О.Бердяєва, «відтворення спільноти», коли з'являються 3 покоління науковців – «учні учнів» д.держ.упр., проф. С.М. Серьогіна.

За період з 2003 по перше півріччя 2013 року в Україні за спеціальністю «Державна служба» було захищено 14 докторських і понад 60 кандидатських дисертацій. При цьому за-

гальна динаміка захищених дисертацій постійно зростала.

Із 2005 року встановилася і тримається на рівні 5-6 дисертацій на рік кількість захищених кандидатських дисертацій. Докторські дисертації за спеціальністю «Державна служба» найбільш активно захищалися в 2007 – 2008 та 2011 – 2012 роках. На сьогодні в Україні 14 докторів наук з державного управління, які захистилися за спеціальністю «Державна служба» [1].

На цей час в Україні діють три спеціалізовані вчені ради, де захищають дисертації за спеціальністю «Державна служба», зокрема докторські – в Національній академії державного управління при Президенті України та в Інституті законодавства Верховної Ради України; кандидатська – в Дніпропетровському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президенті України. Із 14 докторських дисертацій 9 захищено в Національній академії державного управління при Президенті України, а 5 – в Інституті законодавства Верховної Ради України [1].

З початку діяльності Спеціалізованої вченої ради у Дніпропетровському регіональному інституті державного управління НАДУ при Президенті України щорічно захищаються декілька здобувачів, які виконували свої дослідження в інших навчальних закладах.

Протягом 2003 – 2013 рр. кандидатські дисертації захищалися: у Дніпропетровському регіональному інституті державного управління – 34; у Національній академії державного управління при Президенті України – 24, в Інституті законодавства Верховної Ради України – 3.

Таким чином, може йти мова про формування в Україні кількох центрів з підготовки та атестації наукових кадрів вищої кваліфікації за спеціальністю «Державна служба». Така спеціалізація, на наш погляд, є позитивним явищем, оскільки дозволяє більш якісно проводити підготовку, попередню апробацію дисертацій, атестацію здобувачів [1].

Роль дисертаційних досліджень за спеціальністю «Державна служба» у сучасних процесах формування та розвитку інституту державної служби в Україні, професіоналізації державних службовців чітко проявляється у ході аналізу тематики цих дисертацій. Чинний на сьогодні паспорт спеціальності «Державна служба», затверджений постановою президії ВАК України від 14.01.2007 р. № 46–06/11, передбачає 17 напрямів досліджень. Здебільшого роботи виконуються в межах одного з цих напрямів, але окремі роботи своєю тематикою охоплюють декілька напрямів досліджень,

прагнучи вирішити низку взаємопов'язаних проблем державної служби. З огляду на це точна та чітка структуризація дисертаційних робіт за їх тематикою є дещо проблематичною. Разом з тим, під час аналізу тематики дисертацій яскраво виявляються основні тенденції щодо вибору напрямів досліджень здобувачами.

Зараз є принаймні два домінуючих напрями досліджень за спеціальністю «Державна служба», що користуються найбільшою популярністю серед здобувачів. Близько чверті дисертацій за спеціальністю «Державна служба» виконані в межах напряму «Формування та розвиток системи професійного навчання державних службовців, службовців органів місцевого самоврядування; тенденції та порівняльний аналіз розвитку їх професійного навчання». Ще чверть робіт присвячена проблемам, які можна віднести до напряму «Організація, мотивація, оцінювання та стимулювання професійної діяльності державних службовців і службовців органів місцевого самоврядування; психологічні, соціологічні та інші аспекти». Тож увага половини науковців, що займаються питаннями державної служби, прикута в основному до питань освіти державних службовців і соціально-психологічних аспектів їх діяльності. По 4 – 5 дисертацій можна за тематикою віднести ще до двох популярних напрямів досліджень: «Формування, реалізація та припинення державно-службових відносин у системах служби; принципи, методи, технології, механізми, процедури, особливості добору кадрів та проходження державної служби» і «Кадрова політика й управління персоналом у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування». Декілька робіт безпосередньо зорієнтовані на напрям «Професіоналізація державної служби та служби в органах місцевого самоврядування: зміст, форми, методи». Ще 7 – 8 напрямів досліджень представлені однією чи двома дисертаційними роботами. Таким чином, чверть напрямів досліджень, передбачених паспортом спеціальності «Державна служба», практично залишаються недослідженими, половина – малодослідженими. На наш погляд, така ситуація пояснюється тим, що здобувачі переважно спираються на попередній досвід науковців у галузях педагогічних наук, соціології, психології. А розробка так званих піонерських для державної служби наукових напрямів вочевидь не приваблює молодих науковців, - зазначає С.М. Серьогін [1].

**Висновок.** У цій ситуації, спираючись на функціональний підхід в державно-управлінській практиці, слід укотре підняти питання про необхідність перспективного планування науково-дослідних робіт, тематики дисертаційних досліджень, їх зорієнтованість не лише



на поточні, але й перспективні проблеми української системи державного управління. Так, лише побічно в дисертаційних роботах представлений базовий напрям «Теорія й історія державної служби та служби в органах місцевого самоврядування». Більшої уваги в сучасних умовах, на наш погляд, потребують такі напрями, як:

- «управлінська діяльність і надання послуг в органах державної влади й органах місцевого самоврядування»;

- «нормування та стандарти професійної діяльності державних службовців і службовців органів місцевого самоврядування, методи, методики та процедури»;

- «управління системою державної служби та регулювання службою в органах місцевого самоврядування».

Набуває актуальності розробка теоре-

тичних засад модернізації державної служби, особливостей її функціонування в умовах реалізації нового Закону України «Про державну службу».

Розвитку наукової спеціальності «Державна служба» сприяють і щорічні конференції «Теорія і практика державної служби», які проводяться у Дніпропетровському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Еволюція наукової спеціальності «Державна служба» як одна із важливих складових професіоналізації кадрів державного управління повинна знайти належне місце в державній кадровій політиці України, а результати проведених досліджень матимуть позитивний вплив на процеси формування та розвитку кадрового потенціалу державного управління в Україні.

#### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сergyhin S.M. Наукова спеціальність «Державна служба» та її роль у професіоналізації кадрів державного управління // Координати управління: збірник наукових праць / за ред. проф. Д. І. Дзвінчука. – Вип. 3. – Івано-Франківськ: «Місто НВ», 2012. – 132 с.

#### REFERANCES:

1. *Seryohin S.M. Naukova spetsialnist «Derzhavna sluzhba» ta yii rol v profesionalizatsii kadriv derzhavnoho upravlinnia (Scientific specialty «Public Service» and its role in the professionalization of public administration staff). Koordynaty upravlinnia: zbirnyk naukovykh prats / za red. prof. D. I. Dzvinchuka. Vyp. 3. Ivano-Frankivsk: «Misto NV», 2012. 132 p.*

**Липовська Наталія Анатоліївна** – доктор наук з державного управління, професор Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Адреса: 49044, м. Дніпропетровськ, вул. Гоголя, 29, ауд. 314

Телефон: +38 (056) 794-58-04, E-mail: lna-67@yandex.ru

**Lypovska Nataliia Anatoliivna** – doctor of public administration, Full Prof.

Dnepropetrovsk regional institute of public administration, the National academy of public administration, office of the President of Ukraine

Address: 29, Gogol Str., r.314, Dnipropetrovsk, 49044

Phone: +38 (056) 794-58-04, E-mail: lna-67@yandex.ru